

Przedsiębiorstwo prywatne, państwowe, komunalne

W pracach profesora Tadeusza Bigi znaczącą rolę odgrywała problematyka mienia określanego obecnie mianem mienia publicznego, a będącego materialnym zabezpieczeniem większości działań podejmowanych przez różnorodne jednostki i organy administracji. Profesor badał sytuację majątku służącego administracji państwowej i administracji związków samorządowych do wykonywania zadań zwanych zadaniami publicznymi. Ustalił treść pojęcia majątku administracyjnego, a także poddał analizie formę prawną, w jaką zorganizowany został ten majątek, nieprzeznaczony wyłącznie do użytku organów administracji, czyli formę zakładu publicznego świadczącego różnorodne usługi, początkowo określanego mianem administracyjnego.

„Przez majątek administracyjny rozumie się rzeczy, które służą bezpośrednio pewnym celom oznaczonym administracji przez swoją wartość użytkową. Tu należą np. budynki używane przez władze państwowe, wszelkie przedmioty użytku w zakładach publicznych, urządzenia biur i zakładów, materiały wojenne, urządzenia szkolne, składy celne itp. Są one majątkiem administracyjnym, bowiem bez względu na swoją wartość użytkową służą one celom administracji publicznej”¹.

Majątek administracyjny służył celom administracji przez wyposażanie nim jednostek organizacyjnych zwanych zakładami publicznymi, które przeznaczone były do realizacji zadań administracji publicznej.

„Majątek administracyjny stanowią różne rzeczy, które ze względu na swoją wartość użytkową służą administracji bezpośrednio do spełniania jej zadań. W skład majątku administracyjnego wchodzi budynki urzędów i zakładów oraz ich urządzenia wewnętrzne, lotniska broń. [...] Majątek administracyjny nie jest całkowicie przeznaczony do użytku organów administracyjnych, np. takie jego części składowe jak zakłady publiczne są przeznaczone do użytku ogółu. Sposób użytkowania zakładu przez jednostki jest unormowany

¹ T. Bigo, *Prawo administracyjne. Część I. Instytucje ogólne*. Opracowane przez Dr. Władysława Kawkę, Adiunkta U. Wr. na podstawie wykładów uniwersyteckich prof. dr. T. Bigo, Wrocław 1948, s. 173.

przeważnie w drodze statutów i regulaminów wydawanych na podstawie przepisów ustawowych. Użytkowanie zakładów publicznych przez jednostki prywatne, może być oparte na przymusie lub mieć charakter dobrowolny [...]”².

W badaniach prowadzonych nad zakładem administracyjnym Profesor koncentrował swoją uwagę nad zagadnieniem wyłączności usług świadczonych przez zakłady publiczne. Ważnym elementem tych badań staje się sytuacja użytkownika zakładu, w kontekście konieczności korzystania z jego usług przez użytkownika, zwanego destynatariuszem, wynikającego z ustawowego zakazu korzystania z innych instytucji usługowych. Porównywał także sytuację zakładu w tej dziedzinie do sytuacji innych jednostek organizacyjnych, których działanie oparte jest na majątku publicznym, a mianowicie przedsiębiorstw. One też z czasem stały się tymi publicznymi jednostkami organizacyjnymi, którym profesor poświęcał coraz większą uwagę.

„Przymus powstaje przez to, że ustawodawstwo stwarza zakaz konkurencyjny dla zakładów i przedsiębiorstw prywatnych. Wtedy powstaje regale państwowe, wyłączność (np. poczta). Jeżeli wyłączność ta odnosi się do przedsiębiorstw a nie zakładów, mówimy o monopolu, np. monopol tytoniowy, monopol spirytusowy itd. – są to przedsiębiorstwa posiadające wyłączność.

Wyłączność przyznana zakładom państwowym, to jest dawniejsze regale. Wyjątkowo także zakłady komunalne mają wyłączność (np. rzeźnia miejska). Przymus bezpośredni może być czymś negatywnym albo pozytywnym. Negatywnym jest przymus, jeśli w ustawodawstwie mieści się zakaz pod adresem użytkowników, korzystania z licznych instytucji, zakaz zaspokajania potrzeb w inny sposób niż w zakładzie państwowym. Mogą więc istnieć zakłady prywatne, ale w efekcie ten przymus prowadzi również do wyłączności zakładów publicznych. Co do zakładów komunalnych, znany jest przymus rzeźniany. Rzeźnie miejskie mają wyłączność uboju zwierząt. W niektórych gminach istnieje zakaz bicia zwierząt przy pomocy innych urządzeń niż rzeźnie miejskie”³.

Uwaga profesora koncentruje się także na ustaleniu trybu powstania i charakteru stosunku prawnego, z jakim mamy do czynienia między świadczącym usługi zakładem publicznym a użytkownikiem jego świadczeń.

„Kiedy powstaje stosunek prawny uczestnictwa tj. stosunek osoby korzystającej z zakładu (destynatariusza)?:

Zawiązanie się tego stosunku dokonywa się albo na mocy ustawy z chwilą spełnienia się warunków przewidzianych przez ustawę, względnie przez regulamin (np. odnośnie wodociągów i rzeźni miejskich). Często potrzebny jest do tego akt władzy zakładowej

² *Ibidem*, s. 181.

³ *Ibidem*, s. 182.

stwierdzający, że zaistniały warunki dopuszczające pewne osoby do zapłaty. Mogą to być akty o charakterze deklaratoryjnym albo konstytutywnym. Czasem akt konstytutywny oparty jest na roszczeniu osoby do korzystania z zakładu. Biblioteka publiczna, biblioteka zakładu uniwersyteckiego. W szczególności zawsze będą istniały roszczenia tam, gdzie istnieje wyłączność zakładu, przymus korzystania z niego”⁴.

Majątek administracyjny używany jest wszakże coraz częściej przy kreowaniu innej jednostki organizacyjnej, jaką jest przedsiębiorstwo tworzone jako państwowe lub komunalne. Przedmiotem uwagi profesora jest definicja tej nowej jednostki organizacyjnej oraz wyodrębnienie cech pozwalających odróżnić przedsiębiorstwo od zakładu. Podstawą tego rozróżnienia wydaje się cel działania danej jednostki (nieco odmienny w przypadku zakładu oraz przedsiębiorstwa). Przedsiębiorstwo ma na celu zysk pozwalający pomnożyć środki pieniężne państwa lub związków samorządowych, ale i zakład może go osiągać. Stąd też powstaje pytanie, czy zysk jest tym podstawowym wyróżnikiem pozwalającym na rzetelne oraz definitywne przeprowadzenie tego podziału.

„Przy [...] instytucjach typu zakładowego powstaje pytanie co to jest przedsiębiorstwo i jaki jest jego stosunek do zakładu publicznego. Interesuje nas przedsiębiorstwo które możemy porównać z zakładem publicznym to znaczy przedsiębiorstwo państwowe względnie komunalne. W administracji państwa i związków publicznoprawnych spotykamy się często z przedsiębiorstwem które przeciwstawiane jest zakładowi publicznemu⁵. Podstawą tego rozróżnienia jest według panującego poglądu – moment celu. Zakład służy trwale celowi administracji publicznej, przedsiębiorstwo ma na celu zysk, pomnożenie środków pieniężnych państwa lub związków samorządowych. Ale zdaje mi się, że nie można ustalić takiego przeciwieństwa celów. Przedsiębiorstwo może przynosić zyski i służyć równocześnie celowi administracji publicznej. Dlatego trudność stwarzać będzie rozstrzygnięcie pytania, czy np. kolej państwowe lub komunalne kasy oszczędnościowe są zakładami publicznymi czy przedsiębiorstwami; służą one równocześnie obu celom. Możliwy pogląd w powyższym sformułowaniu przytoczony skorygować w tym sensie, że o charakterze instytucji decyduje cel, który dosłownie przeważa, ale dokładne podważenie celów będzie bardzo trudne. Moim zdaniem kryterium podziału leży gdzie indziej. Przedsiębiorstwo jest – podobnie jak zakład – zespołem osób i rzeczy tworzących jedność techniczną, tak samo jak zakład – może być bądź samodzielne bądź niesamodzielne, tj. włączone w organizm administracyjny państwa lub gminy (albo innego związku publicznoprawnego) pod względem prawnym.

⁴ *Ibidem*, s. 184.

⁵ Ustawa z dnia 11 sierpnia 1923 r. o tymczasowym uregulowaniu finansów komunalnych (Dz. U. Nr 94, poz. 747). Przepisy ustawy w art. 27 pkt 1 stanowią, iż związki komunalne winny pobierać opłaty za używanie komunalnych urządzeń i zakładów dobra publicznego, zaś w art. 28, iż przedsiębiorstwa komunalne mają być w taki sposób administrowane, aby dochody z nich uzyskane pokrywały co najmniej koszty eksploatacji łącznie z oprocentowaniem i amortyzacją kapitału zakładowego.

Za przykładem Kormana można wyliczyć jeszcze podobieństwa; np. treść pożytków jest jednakowa, podobną (ale nie taką samą) jest forma powstania stosunku użytkowania; użytkownik zakładu często zobowiązany jest do świadczenia wzajemnego (odpłaty) tak jak użytkownika przedsiębiorcy. Różnica leży w tym, że przedsiębiorstwo rozporządza w swej działalności wyłącznie środkami dostępnymi dla każdego prywatnego przedsiębiorcy, gdy tymczasem zakład rozporządza środkami szczególnymi, które obejmujemy mianem władztwa zakładowego i policji zakładowej”⁶.

Prowadzona analiza dotyczy także kształtowania przez państwową jednostkę organizacyjną (zakład, przedsiębiorstwo) sytuacji użytkownika. Stąd uwaga poświęcona władztwu i policji zakładowej. Zakłady odmienne niż przedsiębiorstwa nie posiadają osobowości prawnej. Nadto przedsiębiorstwo opiera swoją działalność na zasadach prywatnej gospodarki handlowej ze wszystkimi tego konsekwencjami.

„Władztwo zakładowe (Anstaltsgewalt) polega na jednostronnym regulowaniu stosunku użytkownika (a więc stosunku do destynariusza), policja zakładowa (Anstaltspolize) – na takimże regulowaniu stosunku zakładu do osób trzecich; policja wyraża się z reguły w aktach o treści negatywnej, mających na celu usuwanie tego wszystkiego co mogło być przeszkodą w normalnym funkcjonowaniu zakładu. W jednym i drugim zakresie zakład rozporządza władztwem a przedsiębiorstwo nie. Mutatis mutandis – stanowisko prawne zakładu jest takie samo jak związków publicznoprawnych. Przedsiębiorstwo zaś zrównane jest, o ile idzie o formy prawne działania – z przedsiębiorcą prywatnym, władztwa administracyjnego nie posiada. Gdy mówimy o przedsiębiorstwie w związku z samoistnymi zakładami, to oczywiście mamy na myśli tylko przedsiębiorstwo wyodrębnione i uposażone w osobowość prawną. Ustawodawstwo polskie w ostatnich lat wskazuje silną tendencję do tworzenia takich przedsiębiorstw samodzielnych. W odróżnieniu od przedsiębiorstw przemysłowych, handlowych i górniczych wyraziła się ona w tzw. komercjalizacji przedsiębiorstw⁷. Oznacza ona oparcie gospodarki przedsiębiorstwa na zasadach prywatnej gospodarki handlowej; ponieważ te zasady nie dają się pogodzić z systemem organizacji biurokratycznej przeto komercjalizacja pociąga za sobą z reguły wyodrębnione prawa majątkowe przedsiębiorstwa, tj. powstanie odrębnej osobowości prawnej. Konsekwencją tego wyodrębnienia jest silne rozluźnienie węzłów organizacyjnych, łączących przedsiębiorstwo z władzą centralną. Przypomina ono stosunek zdecentralizowanych jednostek administracyjnych do władzy centralnej. Jak zatem zdefiniować stanowisko przedsiębiorstw

⁶ Identyczne wyjaśnienia jak u Kormana – czytamy w okólniku M.S.W. z 30 czerwca 1925 r., Nr 5, Z. 4356/25.

⁷ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 17 marca 1927 r. o wydzielaniu z administracji państwowej przedsiębiorstw państwowych, przemysłowych, handlowych i górniczych oraz o ich komercjalizacji (Dz. U. Nr 25, poz. 195).

samodzielnych w systemie administracyjnym, czy reprezentują one nowy typ decentralizacji? Przedsiębiorstwa samodzielne są częścią administracji publicznej. Przyjmujemy, że cała działalność państwa – poza ustawodawczą i sądową oraz cała działalność związków publicznoprawnych innych podmiotów posiadających władztwo administracyjne (zakładów administracyjnych, przedsiębiorstw koncesjonowanych) jest administracją. [...]”⁸.

W literaturze przedmiotu analizującej dokonania Profesora jednoznacznie wskazywano, iż „Tadeusz Bigo, podobnie jak Wit Klonowiecki, nie akceptował przyjmowanego w doktrynie niemieckiej zysku jako kryterium odróżnienia zakładu publicznego od przedsiębiorstwa publicznego. Uznawał, że przedsiębiorstwo, którego celem jest osiąganie zysku, może jednocześnie służyć administracji świadczącej. I odwrotnie – zakład publiczny, wypełniając zadania administracji publicznej, może przynosić zysk (np. poczta). Jego zdaniem reguła nie istnieje. Zakłady publiczne mogą osiągać zysk lub generować stratę, tak samo jak przedsiębiorstwa państwowe. Podstawowym czynnikiem rozróżniającym zakład od przedsiębiorstwa miało być to, że przedsiębiorstwo w swej działalności rozporządza wyłącznie środkami dostępnymi dla każdego prywatnego przedsiębiorstwa, a zakład publiczny – środkami szczególnymi, to jest władztwem zakładowym i policją zakładową”⁹.

„Przedsiębiorstwo ma samodzielność, ale brak drugiej cechy: samo dla siebie, w oderwaniu od związku macierzystego – nie wykonuje administracji publicznej. Jest emanacją aktywności państwa lub innego podmiotu administracji publicznej, a więc jako część jego działalności jest administracja publiczna, ale samo podmiotem administracji publicznej nie jest, bo nie posiada władztwa administracyjnego. Przedsiębiorstwo jako osoba prawna stosuje prywatne formy działania nie wyjątkowo, ale z reguły wyłącznie. Z punktu widzenia związku macierzystego jest przedsiębiorstwo przedłużeniem jego działalności i dlatego zaliczamy je do administracji publicznej, ale nie jest formą decentralizacji w przyjętym wyżej znaczeniu, bo nie jest podmiotem władztwa administracyjnego. Jako osoba prawna przedsiębiorstwo nie jest podmiotem administracji publicznej, prawniczo jest tylko wyodrębnieniem pewnego kompleksu majątkowego, a nie wyodrębnieniem części administracji publicznej.

Jeśli takie wyodrębnienie dotyczy wyłącznie kompleksu majątkowego, a nie pociąga za sobą wyodrębnienia zespołu środków rzeczowych, to powstaje tylko fundusz posiadający osobowość prawną, który także nie jest moim zdaniem podmiotem administracji publicznej,

⁸ T. Bigo, *Związki publiczno-prawne w świetle ustawodawstwa polskiego*, Warszawa 1928, s. 200–201.

⁹ H. Spasowska-Czarny, *Zakład publiczny a przedsiębiorstwo państwowe: kryteria rozróżnienia w poglądach doktryny prawa administracyjnego*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2012, z. 18, s. 135.

choć przedmiotowo należy do administracji¹⁰. Gdy zaś takie wyodrębnienie łączy się z utworzeniem jednostki technicznej, z pewnego zespołu rzeczowego i osobowego – wtedy mamy do czynienia z przedsiębiorstwem. Gdy ponadto taki podmiot zostanie uposażony we władztwo administracyjne, to powstaje zakład publiczny samoistny¹¹.

„Wielką różnorodność form prawnych przedstawia administracja komunalna, w szczególności gminy miejskie. Typową formą jest tu przedsiębiorstwo; obok przedsiębiorstw czyści handlowych i przemysłowych spotyka się tu także takie, które nie mają celów fiskalnych np. komunalne kasy oszczędności. Z tego względu może być rzeczą celową klasyfikacja przedsiębiorstw na przedsiębiorstwa handlowe (przemysłowe, górnicze), mające wyłącznie cele fiskalne (zysk) i przedsiębiorstwa użyteczności publicznej¹². Z pośród państwowych przedsiębiorstw można zaliczyć do drugiej kategorii np. banki p. Pat., i t.p.

Nie należy identyfikować przedsiębiorstw w znaczeniu prawnie administracyjnym z przedsiębiorstwem w znaczeniu budżetowo-skarbowym. Przedsiębiorstwem w budżetowo-skarbowym znaczeniu są również zakłady, o ile stosowana jest do nich zasada samofinansowej wystarczalności, oczywista, to kryterium ekonomiczne nie może być miarodajne dla prawnika. Tak np., koleje państwowe są moim zdaniem zakładem, choć w budżecie figurują jako przedsiębiorstwo; sądzę że nawet rozporządzenie Prezydenta z 24 IX 1926 o utworzeniu przedsiębiorstwa P.K.P. (Dz. U. poz. 568) nie zmieniło ich zakładowego charakteru; celem jego jest wyodrębnienie prawne kolei państwowych, przez nadanie osobowości prawnej; stwarza więc z kolei samoistny zakład; zakład ma być administrowany według zasad handlowych, co nie może wcale wpłynąć na jego uprawnienia w zakresie administracji publicznej. Co prawda ustawodawstwo polskie nie zajmuje się wyczerpująco tą stroną stosunków prawnych kolei, nie ulega jednak wątpliwości, że organa kolejowe wykonują władzę i policję zakładową; po wtóre, ustawy inne (jak np. dekret o wyłączeniu) przyznają kolejom państwowym jako instytucji o charakterze użyteczności publicznej – prawo do wyłączenia, co jest przejawem władztwa administracyjnego.

Dalszy typ decentralizacji to prywatne przedsiębiorstwa użyteczności publicznej, którym państwo drogą koncesji nadaje uprawnienia z zakresu administracji publicznej. Należą tu przedsiębiorstwa kolejowe z ustawy z 14 V 1921 o udzielaniu koncesji na koleje żelazne (Dz. U. poz. 646). Koncesje telegr., telefon i radio tel., z ustawy z 3 III 1924 o poczcie, telegrafii i telefonii (Dz. U. poz. 584) [...] Akty, które udziela się prywatnym przedsiębiorstwom uprawnień administracyjno-prawnych noszą różne nazwy; w ustawach kolejowej i o poczcie nazywają się koncesjami, w ustawie elektrycznej – upoważnieniami rządowymi,

¹⁰ Pomijam w tekście zupełnie problem tzw. fundacji publiczno-prawnej, bo uważam, że ustawodawstwo polskie nie daje podstawy do zajmowania się nim. Dekret o fundacjach z 7 II 1919 r. (Dz. U. poz. 215) nie stwarza takiej fundacji [...].

¹¹ T. Bigo, *Związki publiczno-prawne...*, s. 202–203.

¹² Por. (Dz. U. poz. 412) i rozp. Ministra Skarbu (Dz. U. poz. 522).

w ustawie o gazociągach – pozwoleniami [...] Stanowisko prawne tych przedsiębiorstw charakteryzują najlepiej następujące momenty: 1) prawo do wywłaszczenia; 2) wzmocniony nadzór państwa, wyrażający się przede wszystkim w stosowaniu prawnych sankcji w wypadku niezastosowania się do warunków koncesji, dalej – w zatwierdzaniu przez władze rządowe pewnych aktów przedsiębiorstwa. Jak np. taryfy opłat (telefonicznych, za gaz ziemny); 3) czasowe ograniczanie ważności koncesji (np., na okres 90 letni dla koncesyj kolejowych), 4) sprawy dotyczące wykonania warunków technicznych wyłączone są z pod właściwości sądów, 5) opłaty za korzystanie z przedsiębiorstwa ściągane być mogą w drodze adm. jak należności skarbowe (opłaty telefoniczne), 6) przedsiębiorstwa przeznaczone do publicznego użytku muszą dopuścić każdego pod warunkami określonymi w ordynacjach wzgl. aktach koncesyjnych do korzystania z przedsiębiorstwa; 7) prawo do korzystania w pewnym kierunku z cudzych nieruchomości pryw. dróg publ. itd. (przedsiębiorstwa techniczne, kolejowe); 8) prawo wykupu energii elektr. i gazu ziemnego od innych przedsiębiorców, o ile ci nie zużytkowali całego zapasu itd.”¹³.

Przedsiębiorstwa stały się przedmiotem zainteresowania profesora Bigi także w okresie powojennym w radykalnie zmienionej sytuacji społecznej i gospodarczej. Charakteryzując sytuację przedsiębiorstwa państwowego w okresie gospodarki planowej, nakazowo rozdzielczej, wskazał on, iż:

„są one jednostkami gospodarczymi, «organizacjami gospodarczymi» państwa, które realizują procesy wytwórcze, dokonują dystrybucji towarów oraz świadczą usługi bezpośrednio na rzecz obywateli. Ta działalność przedsiębiorstw, jak również ich stosunki wzajemne oraz stosunki z odbiorcami i destynariuszami należą do domeny prawa cywilnego. Natomiast działalność planująca-regulująca, tj. planowanie, organizowanie, określanie ustroju i bytu prawnego przedsiębiorstw, koordynacja, przygotowanie, rozstawienie kadr, organizacja zaopatrzenia w środki materialne, kontrola i nadzór, wreszcie przekształcenie i likwidacja przedsiębiorstw są zagadnieniami prawa administracyjnego i należą do kompetencji organów administracji.

Przedsiębiorstwa państwowe dzielą się na przedsiębiorstwa prowadzone według zasad rozrachunku gospodarczego i przedsiębiorstwa budowlane¹⁴. Różnica polega przede wszystkim na różnym sposobie powiązania przedsiębiorstwa z budżetem państwowym. [...] Powiązanie przedsiębiorstwa państwowego z budżetem może być dwojakiego rodzaju: albo według zasady brutto, tj. gdy do budżetu wchodzi cały dochód brutto przedsiębiorstwa i wszystkie jego wydatki pokrywane są z budżetu (przedsiębiorstwo budżetowe),

¹³ T. Bigo, *Związki publiczno-prawne...*, s. 205–206.

¹⁴ Dekret z dnia 26 października 1950 r. o przedsiębiorstwach państwowych (Dz. U. R.P. Nr 49, poz. 439).

albo według zasady netto – gdy powiązanie przedsiębiorstwa z budżetem opiera się na systemie rozliczeń wynikających z zasad rozrachunku gospodarczego”¹⁵.

„Organizacja wewnętrzna przedsiębiorstw państwowych opiera się na zasadzie jednoosobowego kierownictwa. Obowiązujący dekret zerwał w sposób zdecydowany z zasadą kolegiálnego kierownictwa. [...] Na czele przedsiębiorstwa stoi dyrektor powoływany przez ministra w przedsiębiorstwach kierowanych centralnie. [...]

Wśród środków majątkowych wyróżnia dekret środki trwałe i obrotowe. O tym, jakie środki przedsiębiorstwa uznaje się za trwałe, jakie zaś za obrotowe, decydują przepisy, do których wydania dekret upoważnia Ministra Finansów za zgodą Przewodniczącego PKPG”¹⁶.

Badania prowadzone przez Profesora dotyczące instytucji przedsiębiorstwa podjęte zostały w dużej mierze przez jego następców na Wydziale Prawa Uniwersytetu Wrocławskiego. W pierwszej kolejności dotyczy to profesorów Tadeusza Kuty, Jana Jendroński, Adama Chełmońskiego oraz ich następców, pracowników Instytutu Nauk Administracyjnych na Wydziale Prawa i Administracji. Badając sytuację przedsiębiorstwa państwowego w gospodarce planowej, profesor Adam Chełmoński wskazał, iż w gospodarce planowej sytuacja przedsiębiorstwa państwowego wobec organów nadrzędnych zbliża się niekiedy do odpowiedniej sytuacji organów administracyjnych, a czasem znacznie się od nich oddala i zbliża się do sytuacji samodzielnego podmiotu prawa¹⁷.

Bibliografia

- Bigo T., *Ogólne podstawy prawne administracji stosunków gospodarczych, Prawo administracyjne*, Część III, Warszawa 1952.
- Bigo T., *Prawo administracyjne. Część I. Instytucje ogólne. Opracowane przez Dr. Władysława Kawkę, Adiunkta U. Wr. na podstawie wykładów uniwersyteckich prof. dr. T. Bigo*, Wrocław 1948.
- Bigo T., *Związki publiczno-prawne w świetle ustawodawstwa polskiego*, Warszawa 1928.
- Chełmoński A., *Przedsiębiorstwo państwowe wobec organów zwierzchnich*, Wrocław 1968.
- Spasowska-Czarny H., *Zakład publiczny a przedsiębiorstwo państwowe: kryteria rozróżnienia w poglądach doktryny prawa administracyjnego*, „*Studia Iuridica Lublinensia*” 2012, z. 18.

¹⁵ T. Bigo, *Ogólne podstawy prawne administracji stosunków gospodarczych, Prawo administracyjne*, Część III, Warszawa 1952, s. 39.

¹⁶ *Ibidem*, s. 42.

¹⁷ Por. A. Chełmoński, *Przedsiębiorstwo państwowe wobec organów zwierzchnich*, Wrocław 1968, s. 141.

* * *

Streszczenie: Artykuł ukazuje poglądy, jakie profesor T. Bigo przedstawiał w swoich wykładach i pracach na temat majątku administracyjnego, zakładu administracyjnego i przedsiębiorstwa. W szczególności prace wskazujące na różnice pomiędzy zakładem administracyjnym a przedsiębiorstwem stały się inspiracją do dalszych rozważań, które kontynuowali jego uczniowie.

Słowa kluczowe: majątek administracyjny, zakład administracyjny, przedsiębiorstwo.

